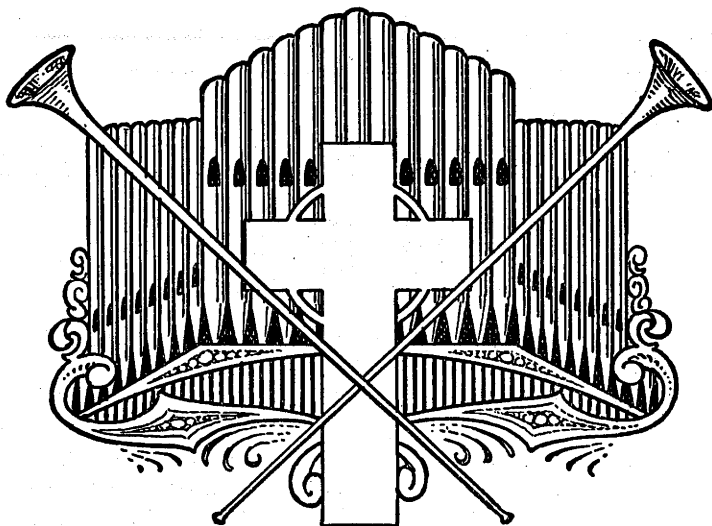

TIDSKRIFT
FÖR
KYRKOMUSIK
OCH
SVENSKT GUDSTJÄNSTLIV

ORGAN FÖR
SÄLLSKAPET KYRKOSÅNGENS VÄNNER
OCH
SVERIGES ALLMÄNNA ORGANIST- OCH KANTORSFÖRENING

UNDER MEDVERKAN AV INTENDENTEN *BENGT CNATTINGIUS*, LINKÖPING, PROFESSORN *OTTO OLSSON*, STOCKHOLM, KYRKOHERDEN, TEOL. LIC. *KNUT PETERS*, HÅSTHOLMEN OCH MUSIKDIREKTÖREN *SVANTE SJÖBERG*, KARLSKRONA

UTGIVEN AV KOMMINISTER *ARTHUR ADELL*, STOCKHOLM

15 APRIL.

FEMTE ÅRGÅNGEN

1930

STOCKHOLM, SVENSKA KYRKANS DIAKONISTYRELSES BOKFÖRLAG

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

UPPSATSER.

	Sid.
Böner vid Tidegården	33
Om Mässan	97
A. Adell: Ansgarsvesper	8
— „ — Form utan ande är tom	36
— „ — Handboksändringarna	72
— „ — Fritt val av högmässsa	81
— „ — Nya upplagor av Missale och handbok	95
— „ — Kyrkomusikernas riksmöte	98
— „ — Till Örebro	162
— „ — Kyrkosångsmötet i Örebro	177
F. M. Allard: Altarets härlighet	1
— „ — Församlingssången	152
O. Centerwall: Modern predikan	66
B. Cnattingius: Utländska textilier i Svenska kyrkor	24
— „ — Altarringen	75
S. Estborn: Luthers Betbüchlein	56
Fjärde Organist- och Kantorsmötet	49, 65, 94, 98, 119, 129
O. Holmberg: Skolan och kyrkosången	148
E. Liedgren: Biskop U. L. Ullman	17
O. Lindberg: Engelbrektskyrkans nya orgel	19
H. Löwenadler: Kyrkomusikernas personliga ställning	43
J. Nordqvist: Församlingssången	153
C. Nyström: Klockarefrågan	135
O. Olbers: Kantorsproven	157
K. Peters: Kyrkoåret	84
— „ — Har Liber gradualium, nämnd 1576 existerat?	116
C. Rosenquist: Nutida strävanden inom orgelbyggeriet	162
I. Sahlén: Praktiska problem vid utförandet av Bachs kyrkomusik 100, 168, 180	202
— „ — Symboliken hos Bach	129
— „ — Organist- och Kantorsmötet	45
N. Stadener: Bönböcker	144
S. Sjöberg: Musiken till nya psalmerna	187, 196
J. Sundberg: Kyrkomusiken i Finland	190
Hj. Torell: Musiken och skolan i det nutida Tyskland	50
G. Walli: Den unge Wallin	115
W. Ahlén: Bachs orgelkoraler	193
— „ — Orgelregistren	

STÖRRE MEDDELANDE.

	Sid.		Sid.
Kyrkosångens Vänner	12, 61	Tyskland	48, 64, 192
Organist- och kantorsföreningen	13, 49, 65, 94, 121, 129	Orgeldispositioner	26, 192
Sveriges Kyrkosångsförbund	14, 49, 119, 177	Ansgarsvesper i Storkyrkan	30
Finland	4, 48, 64, 180, 187	Nytt reglemente för Musikkon-	69
		servatorium	
		Kursplan för musikkonse-	94
		rvatorium se efter sid.	

IN MEMORIAM.

	Sid.		Sid.
Oscar Blom	118	Preben Nodermann	208
Agnes Branting	72	U. L. Ullman	17

Tidskrift för Kyrkomusik och**Svenskt Gudstjänstliv**

Redaktionens adress: Folkungag. 61 IV,
Tel. Söder 13045. *Stockholm.*
Postgiro 31495.

Expeditionens adress: *Svenska Kyrkans
Diakonistyrelses Bokförlag, Stockholm 7.*
Tel. Norr 324 05.
Postgiro 675.

Tidskriften utkommer med 1 nummer
den 15 i varje månad. För juli—augusti-
numren dubbelnummer den 1 augusti.

Prenumerationspris: å posten, i bok-
handeln eller direkt från förlaget: kr.
4:50 pr år.

Annonspris: 20 öre pr mm. enkel spalt.
Rabatt vid större annons och vid upp-
reppning av annons i flera nummer.

Detta nummer innehåller bl. a.:

Inbjudan till Kyrkosångsmötet i Öre-
bro. — Undervisningsrådet *G. Walli*,
Stockholm: Den unge Wallin. — Kom-
minister *S. Estborn*, Jönköping: Luthers
Betbüchlein. — Recensioner av inten-
denten *B. Cnattingius*, komminister *A.*
Adell, och musikdirektör *T. Torlind*. —
Kyrkosångens Vänners årsredogörelse.
— Meddelanden.

Lediga tjänster se omslagets sid. III.

SVENSKA KYRKANS ÅRSBOK

"En av de allra förnämligaste kyrkokalendrar, som något land har
att uppvisa . . . En alldeles förträfflig bok för vakna kyrkomed-
lemmar." *Svensk Kyrkotidning.*

"Räknas till de oundgängliga uppslagsböckerna."

Göteborgs Morgonpost.

"Något i sitt slag ganska fullkomligt; den torde i själva verket
äga få motstycken." *Svenska Dagbladet.*

"Den torde vara en nödvändighet för varje präst, och även lekmän
böra ha intresse av att skaffa sig den . . . Priset är erkännansvärt
billigt." *Kyrka och Folk.*

"En kyrkohistoria i smått. Läggas alla årgångarna samman, bilda
de en uppslagsbok av högt värde, oundgänglig för pastorsexpeditioner,
arkiv och intresserat kyrkfolk." *Nya Dagligt Allehanda.*

"En hel guldgrube av uplysninger."

Dagen (Norge).

Årgång 1930.

Klotb. 3:25, med pastoralkalender 4:25, pastoralkalendern separat
3:25.

Ett begränsat antal av Svenska Kyrkans Årsbok för 1921, 1922, 1923,
1924, 1925, 1926, 1927, 1928 och 1929 finnes ännu tillgängligt
till ett pris av Kr. 1:— pr ex.

Svenska Kyrkans Diakonistyrelses Bokförlag.

Inbjudan
till
Sjunde Allmänna Svenska Kyrkosångsmötet
i
ÖREBRO

den 17—20 oktober 1930.

Vid kyrkosångsmötet i Linköping 1927 fattades beslut att nästa allmänna kyrkosångsmöte — det sjunde i ordningen skulle förläggas till Örebro och äga rum under år 1930.

Under de år, som sedan dess förflutit, har Sveriges Kyrkosångsförbund, som för första gången framträdde som rikskör i Linköping, tillväxt i omfång och inre styrka. Förbundet omfattar enligt dess matrikel år 1929 306 anslutna körer med omkring 7,000 sångare. För andra gången står nu detta förbund tillsammans med de äldre organisationerna: Kyrkosångens Vänner och Sveriges allmänna Organist- och Kantorsförening såsom inbjudare till årets kyrkosångsmöte, vilket även blir den andra allmänna kyrkosångshögtiden, i det att de till kyrkosångsförbund och liknande sammanslutningar organiserade körerna från Strängnäs stift, Årkestiftet, Skara, Linköpings och Västerås stift deltaga och genom sin sång medverka till kyrkosångshögtidens genomförande.

Inbjudan utgår därför härmed till vårt lands präster och kyrkomusiker och alla för kyrkomusiken och därmed sammanhörande frågor intresserade att deltaga i det sjunde allmänna svenska kyrkosångsmötet i Örebro den 17—20 oktober 1930.

Mötet omfattar utom gudstjänster fyra kyrkokonserter, därav tvenne med orkester, varvid medverka dels en sammanslagen kör av de ovan nämnda förbunden, dels dessa förbund var för sig, samt tvenne orgelkonserter under medverkan av musikdirektörerna H. Lindqvist, Västerås och O. Lindberg, Stockholm. Förutom motettsång väntas följande verk kom-

ma att utföras: Bach: *h-moll mässa* och O. Olsson: *Te Deum*, båda med orkester, Schütz: *Exequien*, Buxtehude: *Missa brevis*. Dirigenter för rikskören bliva musikdirektörerna Adolf Andrén, Örebro, H. Colleen, Uppsala, och H. Lindqvist, Västerås. Den sista mötesdagen kommer att huvudsakligen anslås till föredrag och samtal. Såsom talare medverka professorerna Gustaf Aulén, Lund och Otto Olsson, Stockholm, kontraktsprosten Ivar Wallerius, Göteborg, kyrkoherde F. M. Allard, Örtomta och docenten Carl-Allan Moberg, Uppsala.

I mars 1930.

NATHAN SÖDERBLOM

Kyrkosångsförbundets Hedersordförande.

GUSTAF AULÉN.

Ordförande i Kyrkosångens Väners Centralkommitté.

SVANTE SJÖBERG.

Ordförande i Sveriges allmänna Organist- och Kantorsförenings Centralstyrelse.

F. M. ALLARD.

Ordförande i Sveriges Kyrkosångsförbunds Centralråd.

Den unge Wallin.

E. Liedgren, Johan Olof Wallin i yngre år (1779—1810).

Svenska kyrkans diakonistyrelse förlag, 1929.

I SAMBAND med 150-års jubiléet av J. O. Wallins födelse har lektor E. Liedgren i slutet av förra året på Diakonistyrelsens förlag utgivit ett arbete om Wallin i yngre år. Denna Liedgrens bok, som kan karakteriseras som förra delen av en Wallinbiografi, avbryter framställningen av Wallins liv vid tiden för hans framträdande som ledare för Psalm-bokskommisionen (1811).

Liedgren har gått till detta sitt värv med sällsynt goda förutsättningar. Han är väl förtrogen med såväl den kyrkliga som den litterära utvecklingen i Sverige vid slutet av 1700- och början av 1800-talet. Därtill är han en framstående hymnolog.

Det är nu länge sedan förf. började sina Wallinforskningar. Redan i Kyrkohistorisk Årsskrift 1910 behandlade han Wallins ungdomsutveckling fram till år 1806, varpå han 1916 ventilerade en akademisk avhandling om Wallins läroår som psalmdiktare 1806—1812. Hela den tid, som den nya Wallinboken omspanner, har sålunda förut behandlats av förf.

För sin framställning har han emellertid nu kunnat tillgodogöra sig en hel del nytt, hittills oanvänt material. Särskilt må därvid nämnas en samling ungdomsbrev från Wallin till hans vän från Falutiden J. Gahn, vilka härröra från tiden 1798 till 1806. Tack vare sitt nya material har förf. kunnat icke blott på vissa punkter rektifiera sina tidigare framställningar utan framför allt komplettera dem, så att Wallins bild fått konkretare drag och blivit mera levande än förut.

I den nu föreliggande boken, som av förlaget prytt med ett antal illustrationer, skildrar förf., så ingående källorna medgiva det, skaldens hembygd, släkt och barndomsintryck, hans skoltid i Falun, gymnasieåren i Västerås och studentåren i Uppsala jämte de samtida konditionerna på Stadra bruk och i Odensala prästgård samt vidare informatorstiden på Boo och i Stockholm samt Karlbergstiden och första tiden i Solna.

Här må nu sammanställas några karakteristiska drag av den Wallinbild, som framstått för anmälaren vid läsningen av Liedgrens bok.

Wallins gång mot höjderna var snabb. Hela hans framfärd syntes målmedveten och lyckosam. Han var en lovande och omhuldad skolgosse, gymnasist och student. Som författare nådde han hastigt erkännande, vann gång på gång Svenska Akademiens pris och blev vid 30 års ålder medlem av den vittra areopagen. Som präst gjorde han en ovanligt vacker karriär, som förde honom till kyrkans högsta värdighet. Han fick vid relativt unga år giva kyrkan en ny psalmbok och var en sällsynt uppburen predikant. Men ändock var han icke en lycklig man. Man har gärna velat finna orsaken härtill i hans ånger över den i hastigt uppslagna förlovningen med Sophie Runnewall och i hans otillfredsställelse i det äktenskap han kort efter brytningen ingick. Orsaken låg emellertid djupare.

Den torde främst böra sökas däri, att Wallin i mycket var en motsatsernas man, en splittrad natur.

Ofta fantiserade han om lyckan i ett stilla liv som präst i en undan-gömd vrå i hembygden och talade långtansfullt härom. Och visserligen menade han vid sådana tillfällen, vad han sade, ty det fanns hos honom, som Geijer sade, "en naturlig hängivenhet till det milda, ljuva, belättna". Men trots detta skulle han näppeligen ha känt sig lycklig i denna drömda ro och obemärkthet. Han var nämligen med allt sitt tal om stillheten en utåtvänd handlingsmänniska, som fann sin tillfredsställelse i handlingen, en "praktnatur", som älskade att framträda. Hans liv visar det alltför oförtydligt. När t. ex. efter studietidens slut intet hindrade honom att gå ut som präst i hembygden, kämpade han med alla medel för att få vara i händelsernas centrum och kunna göra sig gällande.

Det var i Wallins framträdande något strängt, strävt och tillknäppt, och folklig i egentlig mening var han aldrig. Men på samma gång fanns det hos honom något vekt, vänligt och kärleksfullt. Där om vittnar bl. a. hans trofasta tillgivenhet för vännerna. Det är ingen tillfällighet, att han vid sidan av sträva moraliserande psalmer skrivit psalmerna om Vännen (Var är den Vän, som över allt jag söker) och om Kärleken (I människors barn, som alla ägen).

Wallin var tålmodig och målmedveten i sitt arbete och i allmänhet klokt beräknande i sitt handlande. Han var en ihärdig arbetare under hela sitt liv, icke minst beundransvärd i sitt tålmodiga filande under psalmboksarbetet. Klokt förstod han att handskas med människor. Då det under de första åren av hans karriär för honom gällde att få fast mark under fötterna, visste han att med stor virtuositet ställa sig väl med de olika makthavande inom vitterhet, kyrka och stat. Han besjöng med samma glöd Gustaf IV Adolf och Karl XIII. Han synes lika bra ha kommit tillrätta med neologen ärkebiskop Lindblom och med den ortodoxe biskop Flodin i Västerås. Men trots all målmedvetenhet och klokhet, som han sålunda visade, var han en livlig stämningmäniska, impulsiv och hetsig. Bevis härpå äro hans många snabbt uppflammande svärmerier, hans hastiga brytningar först med Marie Collander och sedan med Sophie Runnewall. Endast om man tar hänsyn till båda dessa sidor av hans väsen, kan man till en viss grad försona sig med hans nämnda förmåga att prisa olika makthavare. Han hade, åtminstone som ung, lätt för att beundra, han rycktes med av opinionen och entusiasmerades kanske icke minst av sina egna granna ord. Och så ingick den kloka beräkningen ett så intimt förbund med stundens stämningar, att den troligen blev fördold för honom själv.

Som dödens och förgängelsens sångare framstår Wallin för vårt medvetande. Detta ämne har han behandlat icke bara i psalmer och predikningar utan även i sin profana alstring. Hans tungsinne är uppenbart. Men icke för ty kunde han hängiva sig åt yster glädje med vännerna vid glaset eller åt lätt fjärlslek med de många unga skönheter, för vilka han svärmade. I själva verket förefaller han under Karlbergstiden ha hållit på att bli en flyktig petit-maitre med det lätta nöjet som centrum i sitt liv.

Wallin är den stränga moralisten, som i lära och liv predikade försakelse, offer, plikt. Han rent av kan synas som den äkta stoikern, typen för en plikttrogen och samvetsgrann ämbetsman. Och dock fanns i hans natur något obändigt, brutalt och livshungrigt, som kunde taga sig uttryck i grovt skämt och uppslupna dryckesvisor och som kom honom att våldsamt reagera mot prästämbetet. Brevet till vännen Gahn visa, att han ingalunda med glädje motsåg dagen, då han skulle "antaga den

svarta munkkåpan". Det finns åtskilligt i den unge Wallins förhållanden, som icke är odelat angenämt att taga del av. Det sätt, varpå han talar till vännen om sin prästvigning och sitt blivande livskall, är beklämmande. Men som Liedgren framhåller, det stora med Wallin är, att han med sin plikttrohet och sin ansvars känsla betvingade den obändiga naturkraften i sitt väsen och just genom sin kamp mot och sin seger över sin egen natur blev en verkligt stor man.

Av synnerligt intresse är givetvis vad i olika sammanhang framkommer rörande Wallins sedligt-religiösa ställning, hans teologiska och filosofiska ståndpunkt.

Vilken den religiösa andan i barndomshemmet varit är icke klart. Så mycket tycks emellertid vara tydligt, att där icke härskat någon sträng gammaldags ortodoxi. Liedgren anser sannolikast, att Johan Olof där insupit den "Oskuldens Religion", som hörde samman med den moderata upplysningsteologien. Möjligt är, att så är fallet, ehuru antagandet synes mig vila på icke allt för starka grunder. Visst är, att han från hem och hembygd fört med sig ut i livet respekt för det kyrkliga ordet och vördnad för andliga värden.

Såväl i skolan i Falun som å gymnasiet i Västerås och vid universitetet i Uppsala har Wallin hos de lärare, som betytt mest för honom, mött en förening av ädel humanism och upplyst kristendom. I Västerås var det den noble gymnasieadjunkten A. H. Stamberg, som övade det största inflytande på honom, i Uppsala professorerna Chr. Dahl och D. Boëthius. Ingenstädes har han egentligen träffat någon tvekan om förenligheten av förnuft och uppenbarelse. En mild neologi var förhärskande med förståndstro, nyttighetsdyrkan och lyckomoral. Boëthius hade dock lämnat den empiriskt-sensualistiska ståndpunkten och under påverkan av Kant kommit fram till en allt mer utpräglad etisk idealism.

Framhållas må emellertid, att Wallin under sina utbildningsår även haft att göra med å ena sidan luthersk ortodoxi, i regeln dock rätt avtrubbad, å andra sidan en ganska avancerat radikal åskådning. Det senare var fallet redan i Falun, där det i assessor J. G. Gahns hem, där han umgicks, rådde en i religiöst avseende ganska frigjord ton, varav han nog tagit ett visst intryck.

Typiskt för Wallin är vad Liedgren kallar hans comprehensiveness, hans öppna mottaglighet för intryck från olika håll. Det framträder under studieåren lika väl som senare. Redan i den livsåskådning, som han under gymnasieåren kommit fram till, märkes denna eklekticism. Det var en kristen humanism, i vilken ingingo element från Horatii epikureism, stoisk idealism samt kristendom. Sedan ha nya element kommit till. Av Voltaire och Schiller, av Boëthius och Leopold har han påverkats. Motsat-

serna dem emellan har han sökt överbygga. Ur dem alla har han dragit sin milt humana medelvägsståndpunkt, sökt förverkliga ett slags aurea mediocritas.

Givetvis erbjöd det svårigheter att förbinda stoicism och epikureism. Än har den ena tankegången haft övervikt, än den andra. I sin disserteration över Horatius 1804 har Wallin tagit njutningsfilosofien i försvar. Och i hans översättning av Voltaires *La nature du plaisir* (nøjets försvar) kommer ju en ganska krass njutningsmoral till synes. Men vid en dylik tankegång stannade han icke. Och under hans prästerliga gärning har, såsom ovan i annat sammanhang framhållits, pliktens kategoriska imperativ blivit allt mer levande för honom, och försakelsen av nøjet för honom stått som ett offer, man måste bringa.

Ett mycket stort utrymme i Liedgrens bok upptages av behandlingen av Wallins vittra alstring och estetiska åskådning.

Redan som barn var den blivande skalden en ordkonstnär. "Ordet har varit hans säregna, fina luftiga och billiga leksak".

Skola, gymnasium och universitet gävo honom sedan en grundlig klassisk-retorisk skolning, som främst var inriktad på det språkligt formella. Å gymnasiet har särskilt Stamberg, som var Wallins lärare i klassiska språk, uppmuntrat dennes intresse för litteratur och retorik. Under Stambergs ledning har den lovande gymnasisten fått pröva sina krafter — på att överflytta Horatius' oden till svensk vers.

Med Stadravistelsen under Wallins sista gymnasieår börja vittnesbörderna om hans produktion av tillfällighetsvers. Denna flödade sedan rikligen såväl under Uppsalaåren som sedan under Stockholms och Karlbergsåren. Liedgren registrerar och analyserar rätt generöst detta Wallinska versskriveri. Den, som icke är litteraturhistoriker och estet, torde nog kunna tycka, att förf. skänkt onödigt mycket intresse åt dessa mer eller mindre efemära alster. Det mesta är dock enligt Liedgrens eget omdöme rätt medelmåttigt och närmast värt uppmärksamhet såsom uttryck för Wallins tjänstvillighet och vänlighet.

Emellertid började ju Wallin snart även pretera annat än tillfällighetsvers. Av stor betydelse för hans senare vittra verksamhet har den estetiska bildning varit, som han i Uppsala kunde erhålla av män sådana som Neikter, Tingstadius och Svedelius. Han har under Uppsalatiden blivit bekant med Schillers lära om konstens fostrande betydelse. Han bör, framhåller Liedgren, redan som student ha fått höra förkunnas den andliga poesiens, enkanterligen den religiösa församlingssångens samlande, renande och lyftande makt och ävenledes den hebreiska diktkonstens fulla jämbördighet med den grekisk-romerska.

Till Wallins tyngre alster före hans vittra genombrott höra hans av

Svenska Akademien prisbelönta Horatius- och Virgilius- översättningar samt hans dikt Uppfostraren, för vilken han erhöll akademiens stora pris. Av synnerligt intresse är Liedgrens uppvisande, att "steget från Wallins Horatius till Davidsharpan är i själva verket kortare, än man anat". Med hänsyn såväl till ämnesval som till det formella kunna Wallins Horatius-parafrafer betraktas som föregångare till hans moraliserande psalmer. Den svenske skalden har bland den latinske skaldebroderns oden med förkärlek utvalt sådana, som behandla ämnen som döden, förgängelsen, förnöjsamheten och ståndaktigheten.

Wallins vittra genombrott låter Liedgren inledas med Dityramb den 24 januari 1808, då skalden "första gången i hela dess glans låter sin medfödda, länge tillbakahållna lyrisk-retoriska kraft fritt komma till uttryck".

Vid den tiden hade Wallin redan begynt sin psalmdiktning. År 1807 hade hans omarbetning av Svenska Psalmer utkommit i två häften, upptagande av Choræus och Wallin verkställda bearbetningar av äldre psalmer samt tvenne original av den senare. 1809 utgav Wallin sedan en ny samling Psalmer, vari ingingo 14 original av honom själv. Det är en rent formell och estetisk syn Wallin deklarerar såsom bestämmande för sitt arbete. Liedgren lämnar en instruktiv analys av de i båda samlingarna ingående Wallinska psalmerna. Han påvisar, att språket i förvånande grad är traditionellt och bibliskt färgat och att den nye psalmdiktaren i dogmatiskt hänseende visar en stor respekt för det kyrkliga arvet. Emellertid finnas också exempel på psalmer, som rönt en alltför stark inverkan av tidens gängse smak såväl beträffande formen som innehållet. Påfallande är, att detta särskilt gäller 1809 års psalmsamling. Det var efter statsvälvningen en tid av neologisk högkonjunktur, och Wallin synes ha varit känslig härför. Sommaren 1809 utvecklade han i Wallmarks Journal för Litteraturen och Theatern sitt psalmboksprogram, och länge skulle det därefter icke dröja, innan han tog ledningen av psalmboksarbetet.

Liedgren antyder till slut utvecklingen av Wallins revolt- och resignationsdiktning under de följande åren och ger därmed något utöver den period av Wallins liv, som den föreliggande boken behandlar. Han får därvid anledning, att framhålla denna diktningens höga värde och erinra om det berättigade i Tegnér's ord, att "Wallin låtit sin sångmö, i sina bästa år, gå i kloster". Det var på höjdpunkten av sin skapande kraft, som Wallin helt tog på sig den stora uppgiften att skänka vårt folk en ny psalmbok.

Liedgren säger i sitt företal, att ofantligt mycket återstår att göra för att klarlägga Wallins ungdomsutveckling, studier och tidigare produktion. Detta må vara sant. Bilden av den unga Wallin kan nog komma att

ytterligare kompletteras, men i sina huvuddrag torde den teckning, Liedgren nu givit, knappast komma att mycket förändras.

En önskan må till sist uttalas, nämligen att förf. förverkligar sin avsikt att lämna en skildring av psalmdiktaren och kyrkomannen. Det vore önskvärt därför, att det bleve boken om den betydelsefullaste delen av Wallins liv. Men det vore det även därför, att läsaren, sedan han nu fått följa Wallin under år, då denne icke alltid framstår till sin fördel, gärna ville närmare lära känna honom, sedan han blivit en verklig man, skickad att göra en stor mannagärning.

Gustaf Walli.

Luthers Betbüchlein.

PÅ BÄRENREITERS förlag i Kassel utgavs förra året ett nytryck av 1529 års upplaga av Luthers Betbüchlein. Den lilla boken är av stort intresse. Genom denna publikation göres allmänt tillgänglig en bok, som måste räknas med bland reformationstidens allra betydelsefullaste. Av den viktiga upplagan från år 1529 finnes, så vitt känt är, blott ett exemplar i behåll, förvarat i stadsbiblioteket i Lindau im Bodensee.

Första upplagan av Luthers Betbüchlein utkom år 1522, och därmed inleddes den evangeliska bönelitteraturens historia. Senmedeltiden hade skapat en rikhaltig andaktslitteratur, i vilken bönböckerna intogo en framstående plats. Sedan boktryckarkonsten uppfunnits, fingo de en vidsträckt spridning bland lekmännen. Särskild populär var den s. k. Hortulus animæ, som framträdde mot slutet av 1400-talet och vari det betydelsefullaste av senmedeltidens privata böneskatt sammanbragts. (En förnämlig samling på icke mindre än 13 ex. av olika upplagor av denna gamla andaktsbok har av riksbibliotekarien Isak Collijn för icke så länge sedan förvärvats åt Kungl. Biblioteket). Reformationens män sågo dessa populära andaktsböcker med ovilja på grund av deras talrika Maria- och helgonböner och framförallt på grund av deras braskande och oblyga avlatslöften. Luther fann det nödvändigt att söka skapa en motvikt och en ersättning för dessa katolska andaktsböcker, i vilka "så mycket okristligt gyckelspel i bönen till Gud och helgonen drevs med de enfaldiga", och i detta syfte utarbetade han sin Betbüchlein.

Någon bönbok i egentlig mening var den emellertid icke. Huvudparten av innehållet utgjordes av en tidigare publicerad utläggning av Tio guds bud, Tron och Fader vår, vartill nu fogades en utläggning av Ave Maria samt dessutom några av Psaltarens psalmer och Pauli brev till Titus. Den

är sålunda snarare en undervisnings- och läsebok än en bönbok i egentlig mening. I stället för böneformulär vill Luther giva undervisning om och handledning i bönen.

Boken blev utomordentligt väl mottagen. Redan utgivningsåret upplevde den minst ett 10-tal upplagor, och under de närmast följande årtiondena sågo ständigt nya upplagor, bearbetningar och översättningar dagen. Olaus Petri lade den till grund för sin första reformatoriska skrift, *Een nyttwgh wnderwijsning*.

Det var särskilt två egenskaper hos *Betbüchlein*, som voro av framtidsdiger betydelse: dess genomgående bibliska innehåll (med undantag för tron, som emellertid ansågs jämställd med Guds ord, är allt hämtat ur Skriften) och dess ovan antydda didaktiska tendens. Den äldsta evangeliska bönelitteraturens alster, som mer eller mindre troget anslöt sig till den lutherska förebilden, fingo, som Paul Althaus påvisat, en uteslutande biblisk karaktär, och ännu mot reformationstidens slut möter man vittnesbörd om att bland de evangeliska egentligen blott den heliga Skrifts böneformulär ansågos verkligt användbara. Ännu betydelsefullare var emellertid bokens didaktiska inställning. Från *Betbüchlein* till katekesen var steget icke långt, och den kom så att i själva verket bliva utgångspunkten för den evangeliska katekesundervisningen. (I *Deutsche Messe* anbefaller Luther sin *Betbüchlein* såsom underlag för den evangeliska kristendomsundervisningen). Under hela reformationstidevarvet var bönelitteraturen mycket nära förbunden med den oerhört rika kateketiska litteraturen.

Den knapphet och stränga bibeicitet, som utmärkte den första upplagan, bibehölls emellertid icke i de senare. Man märker i dessa en tydlig tendens att giva boken mera av det för en bönbok traditionella innehållet. En del av dessa förändringar, som röja inflytande från andra evangeliska bönböcker, vilka under tiden utkommit, härröra säkerligen från Luther själv, en del få skrivas på boktryckares och förläggares konto.

Upplagan av år 1529, som utgavs av boktryckare Hans Lufft i Wittenberg, är i detta hänseende viktig och intressant. Den börjar med en kalender jämte tillbehör, som inte gärna fick saknas i en traditionell bönbok. Utöver det från originalupplagan kända materialet innehåller den dessutom en "Sermon von der betrachtung des heiligen leydens Christi", "Sermon von der Tauffe", "Sermon von der Beycht und dem Sacrament", "Sermon vom Sterben" — nästan alltsammans traditionellt bönboksmaterial, som Luther förut gjort till föremål för undervisande utläggning. Flera av dessa stycken hade infogats i tidigare upplagor av *Betbüchlein*.

En fullständig nyhet i 1529 års upplaga är däremot det passional, varmed boken avslutas. Bland medeltidens andaktsböcker voro de s. k. pas-

sionalerna de icke minst populära. Dessa medeltida passionaler voro ett slags bilderböcker till Kristi och helgonens liv. Med "passional" betecknades nämligen icke blott själva lidandeshistorien utan framställningen av hela Jesu liv; men icke blott framställningar av Kristi liv utan även sådana av Marias och helgonens kallades passionaler, och Luther ville därför skapa en evangelisk ersättning även för dessa böcker, i vilka enligt hans omdöme "djävulen hade gjort så många tillägg". Luthers passional består av korta bibelord, så utvalda och sammanställda att de tillsammans bilda en kortfattad biblisk historia, börjande med skapelsen och slutande med den Uppståndnes utsändande av sina lärjungar. Kristi lidande och död utgör dock huvudbeståndsdelen. Hans Lufft har försett texten med 50 helsides träsnitt. Härmed skapade Luther den första evangeliska bilderbibeln, enligt hans egen avsikt ett slags "Biblia pauperum" till tjänst för barnen och de olärda, "vilka genom sådana bilder mycket bättre än genom blotta ord och läror kunna förmås att fatta och minnas den heliga historien". Luthers passional följdes av talrika andra evangeliska sådana (ett svenskt passional såg dagen 1552). Längre fram försågs det med korta kärnfulla böner efter mönster från ett av Caspar Schwenckfeld utgivet passional. Detta utökade lutherska passional översattes till svenska och utgavs år 1600 av Petrus Johannis Gothus.

Bärenreiters nytryck är en omsorgsfullt utförd kopia av den från Hans Luffts tryckeri utgångna upplagan. För var och en som älskar och intresserar sig för reformationstidens urkunder bör den vara en begärlig och kärkommen bok.

Sigfrid Estborn.

Recensioner.

Kyrklig konst.

Översikt av litteraturen under 1929.

I denna tidskrift ha under det gångna året några arbeten anmälts, vilka behandla intressanta kyrkliga konstfrågor eller aktuella forskningsresultat. Det torde emellertid vara av värde att i en översikt sammanfatta den i svenska tidskrifter och smärre publikationer offentliggjorda litteraturen i dessa ämnen. Här medtagas större delen av denna; endast några uppsatser i festskriften till Roosval och en artikel i Kyrkohistorisk årsskrift ha utelämnats.

För romansk kyrkokonst bildar *Gerda Boëthius'* uppsats "Stavkyrkans ursprung och utveckling" i festskriften till Roosval en inledning. Förf. söker visa, att den nordiska stavkyrkan är en inhemska produkt, som direkt utvecklar sig ur de hedniska gudatemplerna (t. ex. vid Gamla Upsala). — De östgötska kyrkdörrarna med rika järnsmidesbeslag från 1100-talet äro föremål för en stilistisk gruppering av *Erik Lundberg* ("Järnbeslagna dörrar från romansk tid i Östergötland" i Rtg), och det rika småländska dopfuntsmaterialelet från samma tid ägnas en utförlig undersökning av *R. Blomqvist* i en doktorsavhandling, Studier i Små-

lands romanska stenkonst (Lund). I vissa detaljer blir denna undersökning föremål för en kritisk granskning av *Otto Rydbeck* ("Några småländska dopfuntar tillhörande Roosvals Bestiaringsgrupp") i nyssnämnda festskrift. — 1100-talets murningsteknik framställs i en uppsats av *Erik Lundberg* i *Fornvännen* ("Iakttagelser angående 1100-talets murningsteknik"). I Meddelanden från Östergötlands fornminnes- och museiförening 1929—30 publicerar samme författare sina byggnadshistoriska undersökningar av S:t Lars kyrka i Linköping ("S:t Lars kyrka i Linköping").

Den gotiska tidens sakralkonst har givit uppslag till flera smärre specialundersökningar. I ovannämnda festskrift meddelar *Bengt Thordeman* sina utgrävningsresultat av kyrkan vid Solberga nunnekloster på Gottland ("En återfunnen Visbykyrka") och *Carl R. af Ugglas* tecknar i samma arbete ett bidrag till Vadstenaklostrets målarverkstad, vari bildskåpet från N. Fågelås i Västergötland sammanställs med väggmålningarna i klostrets refektorium ("Till Vadstena klostrets konsthistoria"). En annan Vadstenastudie i samma bok är *Andr. Lindbloms* intressanta ikonografiska framställning av bilderna på en nederländsk korkåpa från klosterkyrkan; den återger Trons artiklar*) ("Ett apostolicum i nederländsk bildtolkning"). — I Tidskrift för konstvetenskap lämnar *B. Berthelsson* ett intressant bidrag till frågan om koranordningen i några Birgitta-kyrkor näml. Vadstena, Maribo, Gnadenberg, Altomünster ("Birgittakyrkornas inredning"). — I *Fornvännen* lämnar *Axel*

R. Romdahl en notis om dekorationen å Kettil Karlssons mitra från Linköpings domkyrka ("En observation rörande Kettil Karlssons mitra"), och i festskriften till Roosval ger samme författare ett bidrag till Linköpings domkyrkas byggnadshistoria ("Ett pentimento i Linköpings domkyrka"). — Några sägner om Visby Mariakyrka studeras av *Nils Lithberg* i *Gottländskt Arkiv* ("Kring Visby Mariakyrka"). — Meddelanden från föreningen *Gottlands Fornvännen*. — Slutligen söker *W. Paatz* ge stöd åt den meningen, att det skulpterade Johannesfatet från Norrby kyrka i Uppland (i Stat. hist. museum) är ett verk av lybeckaren Henning von der Heide, Notkes lärjunge ("Die Johanneschüssel aus Norrby..." i *Fornvännen*).

Allmänna översikter av vissa medeltida konstgrupper utgöra *Ragnar Blomqvists* framställning av ödekyrkor i Västmanland, vari Rytterne, Furby och Aspenäs kyrkoruiner beskrivas ("Övergivna kyrkor i Västmanland" i *Västmanlands fornminnesförenings årskrift*). — *Bertil Waldén* lämnar i *Hembygden* 1929 (utg. av Dalslands fornminnes och hembygdsförbund) en skildring av mera intressanta kyrkliga fornminnen i Dalsland, vilka påträffats vid den av honom utförda snabbinventeringen. ("Ur Dalslands kyrkoinventarium"). — En doktorsavhandling av *William Karlsson* behandlar medeltidsmöbler (Studier i Sveriges medeltida möbelkonst, Lund), där större delen av materialet härrör från kyrkor eller kyrkliga konstframställningar.

Litteraturen om nyare tidens konst är mindre rik. *Uno Otterstedts* av-

*) Ur liturgihistorisk synpunkt må en erinran i en punkt av L:s framst. här göras. Då L. söker en förklaring till bildsammanställningen Jesu födelse och dop erinrar han om ett påpekande av *Künstle* (Ikongraphie der christl. Kunst I, 376), att den gamla jul festen var epifania, då både födelsen och dopet firades. I själva verket förhåller det sig så, att på epifanias (6 jan.) firades urspr. också minnet av Jesu födelse, emedan man trodde att Jesus var född den 6 jan. Men sedan den 25 dec. slagit igenom som julfest, försvann snart minnet av födelsen i epifanien (redan Hieronymus opponerar mot detta), och i västerlandet saknas alla spår

därav (se *Kellner*, Heortologie sid. 113). Ett par undantag finnas, på vilka *Künstle* stöder sitt felaktigt formulerade påstående, bl. a. en målning i Petrus och Marcellinus katakomben (200-tal.), där Jesu dop i en list får ersätta födelsen. Detta är ju vid denna tid rimligt, eftersom vi sakna framställningar av födelsen före 300-talets mitt. Att detta sammanhänger med julhögtidens firande, som kan spåras i Rom kort före år 354 (*Kellner* a. a. sid. 96), visar konstens beroende av liturgien. Efter denna tid får man givetvis icke räkna med en sammanblandning i bild av jul och epifania.

handling, Från gotik till renässans — skånska kyrkoinventarier i trä och sten under 1500-talet (Lund) behandlar ett omfattande och förut mestadels okänt material. — Restaureringen av Leckö slottskyrka avhandlar *Årland Noreen* i Fornvännen, och "Gravmonument i Södermanlands kyrkor i nederländsk barockstil" skildras av *Bertil Waldén* i Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria. — En skånsk 1700-talsbildhuggares, Joh. Ullbergs, verksamhet är ämnet för en uppsats av *W. Karlsson* i Fornvännen. *Bengt Cnattingius*.

För unison kör eller solöröst.

Ivar Widéen: Sanctus Ansgarius. Diakonistyrelsens förlag, 15 öre.

Den praktfulla Wideenska koloriten och de melodiosa tonfallen förena sig här med Paul Nilsson spompöst klassiska ord till en sann festhymn. När man hör den taktfasta rytmen och den för unison kör, gärna av barnröster, tänkta melodien, kan man inte annat än beklaga att vi sakna plats i vårt gudstjänstliv för "processional Hymns", som ge de engelska gudstjänsterna ett grandioöst inslag. En processionshymn i bästa mening är dikten.

A. A.

Liturgi.

Liturgische Blätter für Prediger und Helfer, herausgegeben von Rodolf Otto, Gustav Mensing und René Wallau. Reihe II: Heft 4: *Konfirmationsfeiern*. Leopold Klotz, Gotha.

Denna serie av liturgiska utkast, som tidigare omnämnts i denna Tidsskrift, betygar alltför att det förefinnes en högst avsevärd mängd av författare på det agendariska området i Tyskland. Tyvärr måste nog det gamla ordet upprepas om dem, som fått sina alster tryckta i detta häfte: Många äro kallade men få äro utvalda. Flertalet av de konfirmationsformulär, som här framläggas, lida av brist på enkelhet och klarhet i dispositionen och förtyngas samtidigt av en stor brokighet i materialet. Flertalet äro därtill häpnadsväckande långa, åtminstone efter våra förhållanden. Det torde ej heller med rätta kunna sägas att formulären erbjuda tillbörlig allmänlighet, för att kunna brukas i alla en kyrkas församlingar. Eller vad säges, när prästen enligt ett förslag av lic. Wallau, tittalar konfirmanderna sålunda: "När Ni se tillbaka, vilat

Eder blick på en skön, sorgfri barn-dom. Denna stund förenar eder under tacksamhet med far och mor". Huru många gånger skulle icke detta tal, både i stads- och landsförsamlingar skorra falskt?

A. A.

Pianomusik

G. Ph. Telemann: Sieben mal sieben und ein Menuett. Klavierübungen Heft. 1 1930, 45 s. Pris: Mark 2:75. G. Kallmeyer Verlag, Wolfenbüttel-Berlin.

Det är på uppdrag av ett pianopedagogiskt sällskap, som dr. Isabella Amster har utgivit denna menuettsamling. De 50 småstyckena bestå endast av en sopran- och basstämma. De exekverande få själva tillfoga en mellanstämma. Till ledning härför är basstämman besiffrad. Ett absolut villkor för att någon skall lyckas med detta utförande är givetvis, att vederbörande är förtrogen med harmoniläran. Meningen är att väcka till liv sinnet för de olika ackordförbindelserna. Detta häfte, som är det första i en hel serie, efterföljes sedan av andra häften med musik från olika tidskedden. Början har gjorts med dessa Telemannska menuetter från 1700-talets förra hälvt. Även våra dagars tonkonst kommer enligt utgivarinnans utsago att bli representerad.

T. T.

Körverk.

David Wikander: "Påskhymn". (Text sv. ps. 103: 1); "Kom, frälsta hjord". (Text: Sv. ps. 327: 1); "Dig, Herre Gud, är ingen lik". (Text: Sv. ps. 32: 1), alla för fyrst. blandad kör samt "En vänlig grönskas rika dräkt". (Text: Sv. ps. 644: 1) för unison kör med orgel. Diakonistyrelsens förlag, Stockholm. Vardera 1 sida. Pris 7 öre st.

David Wikander visar sig äga en djup inlevelse i Bach-stilen, vilket tager sig uttryck bl. a. i ovan nämnda nyutkomna motetter. Skulle någon eller några framhållas anser jag för min del, att "Dig, Herre Gud, är ingen lik" och "Kom, frälsta hjord" böra nämnas. De olika stämmorna i resp. sånger flyta lugnt och naturligt vilket gör, att helhetsintrycket blir det allra bästa. Ett fullgott tillskott till Svenska Kyrkans hymnlitteratur.

T. T.

Kyrkosångens Vänners årsredogörelse.

I.

Centralkommittén höll sitt årssammanträde i Stockholm den 8—9 januari 1930.

Kyrkosångsfesten i Örebro 17—20 okt. 1930 öppnas den 17 på e. m. av H. H. Biskopen Sam Stadener. Såsom föredragshållare komma Professor G. Aulén, Professor Otto Olsson, Kontraktsposten, Doktor I. Wallerius, Kyrkoherden F. M. Allard och Docenten C. A. Moberg att medverka.

Stiftskretsarna anmodas härmed att under årets lopp anordna mindre musikliturgiska kurser. Centralkommittén ämnar under år 1931 event. anordna en större musikalisk-liturgisk kurs för präster och organister.

På grund av de många arbetsuppgifter som vänta K. S. V. i närvarande tid vore det synnerligen värdefullt om K. S. V.-kretsar kunde bildas i de stift, där sådana ännu ej finnas. Mätte någon — präst eller kyrkomusiker — taga initiativ här till inom vart och ett av dessa stift.

Centralkommitténs räkenskaper för år 1929 äro reviderade och upptaga i sammandrag följande poster:

Debet:

Behållning från 1928	315: 91
Bankränta	3: 13
Arsavgift från 7 kretsar	350: —

Kronor 669: 04

Kredit:

Omkostnader vid årsmötet	67: 50
Årsredogörelsen	275: —
Sekr. arvode	50: —
Diverse utgifter	23: 35
Behållning till 1930	253: 19

Kronor 669: 04

Ovanstående räkenskaper hava av undertecknade blivit granskade. Då de äro styrkta med vederbörliga verifikationer, tillstyrkes härmed att full och tacksam ansvarsfrihet beviljas styrelsen och kassaförvaltaren för år 1929.

Örebro 30/1 30. Sköllersta 17/2 30.

Joh. Marklund. Rick, Jonson.

II.

Nedanstående kretsar hava insänt årsredogörelse.

1. Skarakretsen.
2. Strängnäs-kretsen.
3. Härnösandskretsen.
4. Lunds stiftskrets.

Från kretsarna i Växjö, Göteborg, Linköping och Västerås saknas redogörelse.

De olika kretsarnas yttranden över K. S. V:s nya riktlinjer för arbetet visa att förslaget om nyorientering har upptagits med välvilja, intresse och förståelse. Anslutningen har från något håll varit oreserverad, medan man från andra håll förmärkt undran och betänkligheter i ett eller annat hänseende. När arbetsuppgifterna än mer klarna och dess organisering blir fastare genomförd skall med säkerhet kretsarna helt och hållet sluta upp kring dessa nya arbetsuppgifter — och vi vänta alltfört på nya kretsar i Visby och Luleå stift och att Uppsala och Karlstad komma igen. Eller i varje fall: Ordna en "K. S. V.-sektion" inom kyrkosångsförbunden i dessa stift, som tar upp de utanför kyrkosångsförbundens arbetsfält liggande men för kyrkosången dock nödvändiga K. S. V.-uppgifterna. Undertecknad står gärna och tacksamt till tjänst med upplysningar.

III.

P. M. till herrar kretsombud, sekreterare och kassaförvaltare.

1. Varje stiftskrets fattar vid sin årssammanskomst beslut med anledning av Centralkommitténs räkenskaper för år 1929 (se ovanstående sammandrag) och meddelar härom till kyrkoherden m. m. F. M. Allard, Örtomta per Ringås före den 1 dec. 1930.

2. Lunds stiftskrets utser 2 revisorer och 1 suppleant att granska centralkommitténs räkenskaper för 1930. Om valet underrättas undertecknad snarast.

3. Protokollsutdrag, utvisande kretsarnas beslut angående förslag i olika ärenden som fattades vid Centralkommitténs sista årssammanträde och vilka genom protokollsutdrag meddelats kret-

sarnas sekreterare, skola före 1 dec. 1930 tillställas undertecknad.

4. Årsavgifterna torde insändas till kyrkoherde F. M. Allard, Ringås, senast den 1 dec. 1930.

5. Redogörelse för kretsarnas verksamhet för år 1930 torde sändas under-

tecknad (utan påstötning!) senast 15 febr. 1931. Ingen sådan redogörelse bör utebliva!

Tumba 26 mars 1930.

Gabriel Grefberg

Sekr. i Centralkommittén.

Kretsarnas årsredogörelse.

Skara stift.

K. S. V. i Skara stift har under det gångna året samlats i Skara flera gånger till gemensam övning. Liksom år 1928 ha även nu musikgudstjänst hållits på landsbygden, såsom i Ås', Särestad, Levene och Järpås' kyrkor. Till bestridande av resekostnaderna har kollekt upptagits. I samband med Kyrkl. Stiftsmötet i Skara 17—19 juni deltog K. S. V. i Västergötlands Kölförbunds stora koncert. — Den 12—15 augusti hölls den tredje lit.-kyrkomusikaliska kursen i Skara. Den omfattades med stort intresse och hade samlat över 100 deltagare, en fjärdedel präster, övriga organister och lärare. Som föreläsare hade kallats docent G. Lindberg, kyrkoh. F. M. Allard, musikdir. I. Widéen.

Första dagen började med högmässa i domkyrkan av Biskopen, de övriga med matutin. Dessutom hölls vesper i Skara och kompletorium i Varnhems klosterkyrka. Musikdirekt S. Schersten, Lidköping, utförde en orgelkonsert andra dagen.

Tack vare ett anslag ur Julhälsningsfonden på 500 kr. gick kursens ekonomi väl ihop. — Vid årsmötet den 25 nov. omvaldes den gamla styrelsen. Ordf. är kyrkoherde G. Helander, Vänersborg, sånganförrare är kyrkoh. D. Lindholm, N. Härene.

E. H. Cederbom.

Strängnäs stifts Kyrkosångarförbund K. S. V.

Om Styrelsens beslut och åtgöranden. Styrelsen har haft 2 sammanträden, ett förliden gårdag i samband med dessa dagars sänghögtid och ett likaledes i Eskilstuna den 25/4 29 och hade då glädjen hälsa stiftets Biskop sin och förbundets nye ordförande. Vid detta

sammanträde invaldes adjungerad ledamot i styrelsen kantor R. Forsman, Bettna, Kyrkosångsförbundets redaktör. Vidare beslöts att utgiva en matritel över Strängnäsförbundet med kantor Forsman som redaktör. Styrelsen sanktionerade en av komminister Grefberg bildad kör förbundets s. k. K. S. V.-kör med särskild uppgift att främja den egentliga församlingssången, psalmsången och den liturgiska sången. Slutligen hölls förberedande överläggningar angående det blivande kyrkosångsmötet 1930. Frågan om nya riktlinjer för Centralkommitténs verksamhet belystes i ett längre anförande av kyrkoherde Allard, Centralrådets ordf. Att avgiva förberedande yttrande att vidare ventileras vid årsmötet valdes hrr Berggren och Norrman. Med anledning av direktör Andréns 60-årsdag den 30/6 hade Styrelsen under hand beslutat uppvakta sin högt värderade förste dirigent. En konstnärligt tecknad och bunden adress, undertecknad av styrelsens samtliga medlemmar överlämnades å högtidsdagen av kontraktsprosten Heimdal och kyrkoh. Ydström. Såsom förbundets representanter ha vid årssammanträde i Stockholm i januari deltagit i Centralkommittén komminister Grefberg och i Centralrådet direktör André. Styrelsen har i höst utsänt ett cirkulär för vinnande av rikare anslutning särskilt bland prästerna.

Den nybildade K. S. V.-lörens första framträdande i det kyrkliga församlingsarbetets tjänst ägde under komminister Grefbergs dirigentskap rum i Bettna kyrka den 24/7 d. å. med en motettavdelning, i spetsen för vilken stod Bachs Helig samt en avdelning för liturgisk sång, då kompletorium ur den evangeliska tidegården framfördes.

Programmet för körens verksamhet omfattar också den unisona psalmsången i samband med psalm- och korallhistorik. Styrelsen hyser stora förhoppningar om detta tacknämliga uppslag.

Nedtecknaren tillåter sig sluta med samma ord som i förra årets berättelse. Må Guds välsignelse alltjämt vila över vår älskade kyrka och vårt arbete däri. Framtiden är vår — arbetsglädje och framgång — om vår gärning verkligen blir, vad vi i ledningen en gång drömde om, en ödmjuk och anspråkslös men målmedveten och då ej heller betydelselös gärning i vår och fädernas kyrka till Guds ära och församlingarnas uppbyggelse.

Svennevad den 10/10 29.

P. H. Ydström
v. Ordf. o. Sekr.

Lunds stiftskrets.

Stiftskretsens styrelse utgjordes vid årets början professorn teol. dr. G. Aulén, ordf., kyrkoh. C. G. Hauffman, v. ordf. och skattmästare, och domkyrkovicepastor J. Hartler, sekr., med stadskommistrarna teologie licentierna A. Melin och G. Rosendal samt kyrkoadjunkt B. Åstrand som suppleanter.

Den 31 jan. avled kyrkoherde Hauffman. Vid styrelsens sammanträde den 4/3 gav ordf. uttryck åt den tacksamhetsskuld, i vilken K. S. V. står till kyrkoherde Hauffman, och den saknad, man nu djupt känner inom föreningen. Till Hauffmans efterträdare utsågs domkyrkovicepastor Hartler och till sekr. kyrkoadjunkt Åstrand.

Under tiden 9—12 juli hade kretsen tillsammans med Lunds stifts kantors- och organistförening anordnat en liturgisk-kyrkomusikalisk kurs i Karlshamn. I kursen deltog 14 präster och 19 organister.

Kretsen har bistått Kyrkosångsförbundet i stiftet vid anordnandet av kyrkosångsdagarna i Malmö innevarande höst.

Lund den 10/12 1929.

Styrelsen.
Rätt avskrivet intygar
Bertil Åstrand
Sekr.

Härnösandskretsen.

Kretsens egentliga arbete under året har nedlagts på liturgisk-kyrkomusikaliska kursen i Berg, Jämtland, 17—21

juni, anordnad i likhet med de två föregående (i Härnösand 1919 och Örnsköldsvik 1924) nu av både K. S. V. och Kyrkosångsförbundet med liturgiska gudstjänster (däribland completorium), kyrkokonsert (där både Sven Kjellström och Valdemar Ahlén medverkade) föreläsningar, (kyrkoherdarna Allard och Peters jämte undertecknad) praktiska övningar. Kursen som möjliggjorts bl. a. genom frikostiga bidrag från stiftelsen för Sverige och kristen tro och från Maria och Oskar Ekmans donationsfond, var trots det ringa deltagareantalet nästan den mest lyckade av de tre. En del deltagare skrev sedan om den att "apostlarnas antal, utan jämförelse för övrigt ej heller var mer än tolv — där voro tolv kantorer, mest stamkunder — att alla voro av allt att döma brinnande av intresse och att där knappast fanns någon Tomas säkert ingen Judas". Och en av de mer bemärkta kantorererna steg upp vid avslutningen och förklarade att han under direktör Ahléns goda och väl planerade ledning redan fått lära sig av med en del ovanor och säkert skulle fått lära sig av med åtskilliga fler om direktör Ahlén bara fått hålla på litet längre.

Med ekonomiskt bistånd av K. S. V. har också av medlemmar i Härnösands stifts nybildade Kyrkosångsförbund under ledning av kantor K. Lidén från Skönsmon, nu i Sundsvall, med framgång företagits en kyrkosångsturné i en del Jämtlands och Medelpads församlingar, med psalmaftnar, föredrag en del sångnummer m. m.

Vid årsmötet i december behandlades särskilt den utsända frågan om utvidgning av K. S. V:s verksamhet till att omfatta kyrklig konst i allmänhet. Och ville kretsen såsom sin mening uttala med allt erkännande av det stora och viktiga däri, att den kyrkliga konsten bleve omhändertagen från kristligt-kyrkligt håll, att sällskapet K. S. V. såsom sådant borde koncentrera sig på kyrkomusiken såsom sin särskilda och dessutom vidlyftiga uppgift: ett särskilt sällskap kunde ju bildas för upptagande av den kyrkliga konsten i övrigt.

I det hela har Härnösandskretsen av K. S. V. nog ännu ett rätt hårt arbetsfält. Mätte det kunna sägas om den ändå i någon mån vad Mästaren sade om Maria: Vad hon kunde det gjorde hon.
Daniel Rudin.

Meddelanden.

Val. Till kontor i Stockholms Storkyrka har valts vik. kantorn, musikdirektör Sven Lizell, Stockholm. Till innehavare vid förenade tjänster hava valts: i Tutaryd, Kronob. l., K. A. Pettersson, Hörda, Berga; i Hornsberg, Jämtl. l.: G. Hammarbäck, därst.; i Hemsjö: Alb. N. Henning, Ödenäs; i Skölvene, Älvb. l.: A. Engdahl, Norra Kyrketorp; vid Forsbacka i Valbo, Gävleb. l., P. E. Rönnäs, Lingbo.

Kyrkosångsmötet i Örebro. I den inbjudan som offentliggöres i detta nummer på annan plats, instämma ett stort antal representanter för Strängnäs stift och Närke. Bland dessa märkas biskop Sam Stadener, som är Strängnäs stifts kyrkosångarförbunds ordförande, landshövdingarna Bror Hasselrot, Örebro och G. Sederholm, Nyköping, domprost O. Norberg, Strängnäs, samt lokalkommitterade, utsedda av Strängnässtiftets organisationer.

Musikaliska Akademien hade den 29 mars ordinarie månadssammankomst under ordförandeskap av preses frih. E. Marks von Württemberg. Till svenska ledamöter valdes fröken Elsa Stenhammar, överdirektör Richard Sandler, musikdirektör Svante Sjöberg, pianisten Natanael Broman och tonsättare Karl Wohlfart samt till utländska ledamöter professor Max Pauer och generalmusikdirektör Leo Blech.

Finland. En hela landet omfattande, finskspråkig kyrklig sångfest kommer att hållas i Helsingfors den 12—14 september i höst. Till festen inbjudas representanter för kyrkomusiken i Estland, Norge, Sverige, Danmark och Ungern.

Hittills ha 1,300 sångare anmält sig till festen. Då anmälningstiden utgår först i slutet av april, är det troligt att

totalantalet sångare blir betydligt större. Kyrkokörerna i olika delar av landet hysa stort intresse för saken och öva sig flitigt.

Festplatser bli stadens kyrkor och Gardesmanegen, som rymmer c:a 4,000 personer. Kyrkofullmäktige i Helsingfors ha för fetsen beviljat ett anslag på 20,000 mark.

Bland talarna märkas kontraktsprosten Dr. Paavo Virkkunen, Dr. Aleksii Lehtonen. Körledare bliva organisten, fil. mag. A. Maasalo, samt musikdirektören Väinö Rantavaara, Eino Rantavaara och Alfred Hihlman. Som orgelsolist medverkar Elis Mårtensson.

Tyskland. Bland de jubileumsuppföranden av Bachs Matteuspassion som kommo till stånd under förra året, förtjänar, skriver Monatschrift für Gottesdienst, den av Walter Sterk i Basel ledda särskild uppmärksamhet. Här gjordes för första gången ett försök, att inskränka sig till den besättning, som Bach själv krävde i sitt berömda Memorial av år 1730. Körerna uppvisa tillsammans 32 sångare (5 sopraner, 4 altar, 3 tenorer och 4 basar i varje kör.); instrumentalpartierna till varje kör utfördes av 3 1 a-violer, 3 2 a-violer, 2 altvioler, 2 cello, 1 kontrabas, 2 flöjter, 2 oboer, inalles 30 musikanter. Monatschrift tillägger: Att man icke lyckas med den Bachska polyfonien genom massuppstånd, den kunskapen är på glädjande sätt på frammarsch. Av alla recensioner över det Sterkska framförandet, bl. a. av F. Weingartner i "Die Musik" framgår enstämigt, att verket icke genom denna inskränkning förlorat i storhet, men att däremot satsernas inre oerhörda livaktighet här kunde upplevas av åhörarna, såsom detta icke är möjligt vid den vanliga tunga besättningen. En förhoppningsfull början!

M. J. & H. Lindegren

Orgelbyggare

Göteborg

Telefon 4 538 Postadress Göteborg 7 Telefon 42638

Tillverkning av Piporglar enligt tillförlitliga, länge beprövade system, anpassade efter vårt lands klimatiska förhållanden. Alla delar tillverkas omsorgsfullt och av bästa material. Egen tillverkning av pipor.

Våra orglar hava av herrar musikdirektörer och organister erhållit de högsta vitsord för såväl vacker intonation som exakt och behaglig funktion.

Renoveringar och omstämningar utföras omsorgsfullt.

LEDIGFÖRKLARADE KYRKOMUSIKERTJÄNSTER

B. Förenade med folkskol- lärarefjänst:

I *Robertsfors* (adr. *Bygded*, Västerb. län) sökes senast 23 april. Lön: 800 kr.

I *Skogs-Tibble* (adr. *Alandsdal*, Uppsala län) sökes senast den 25 april. Lön: 550 kr.

I *Brevik* (adr. *Grefbäck*, Skarab. län) sökes senast 28 april.

I *Lysvik* (adr. *Lysvik*, Värml. län) sökes senast 28 april. Lön: 600 kr.

I *Eriksholm* (adr. *Kristianopol*, Blekinge län) sökes senast 1 maj.

I *Horn* (adr. *Horn*, Östergötl. län) sökes senast 8 maj. Skolform B 1. Lön: 725 kr.

I *Rogberga* (adr. *Bogla*, Jönköpings län) sökes senast 12 maj. Skolform B 1. Lön: 600 kr.

I *Tving* (adr. *Tving*, Blekinge län) sökes senast 20 maj. Skolform B 1. Lön: 700 kr. + bostadsersättning 450 kr.

I *N. Härene* (adr. *Bronäs*, Skarab. län) sökes senast 20 maj. Skolform C 1. men skall ändras. Lön: 700 kr.

I *Vänernäs* (adr. *Oreberg*, Skaraborgs län) sökes senast 21 maj. Skolform B 2. Lön: 600 kr.

Kyrkomusik!

★

Vesper- särtryck

ur

1914 års-Vesperale.

Nyss utkomna:

Vesper på årets sista afton.
Matutin eller vesper på
Påskdagen.
Vesper på Botdagen.
Vesper på Allhelgonadagen.
Vesper vid kyrkoinvignings-
fest.

Tidigare utkomna:

Adventsvesper.
Passionsvesper.
Vesper för kyrkliga möten.
Vesper på Mikaelidagen.
Gustaf Adolfsvesper.
Reformationsvesper.
Missionsvesper.
Tacksägelsedagsvesper.

Samtliga med såväl rikare som enkla-
rare formen. Kr. 1:—.

Texthäften till ovanstående finnas
till ett pris av 7 öre pr st. 100 ex.

Kr. 5:25.

SVENSKA KYRKANS
DIAKONISTYRELSES BOKFÖRLAG

ÅKERMAN & LUNDS

NYA ORGELFABRIKS AKTIEBOLAG

Tel. 26

SUNDBYBERG

Tel. 26

KUNGL. HOVLEVERANTÖR

Utdrag ur besiktning utlåtandet över den senaste av oss byggda orgeln.

GRÄNGESBERGS KYRKA:

Intonationen av samtliga stämmor är gjord med största omsorg och konstnärlighet, väl avpassade efter kyrkans storlek och akustiska förhållanden, med resultat att inte ens de strängaste fordringar lämna något övrigt att önska med avseende på karaktär, renhet och jämnhet.

Tack vare det pneumatiska system som firman använder sig av, är touchen lätt och behaglig, register och kopplingar arbetar fullkomligt tyst och precist.

Uteslutande svenskt material och arbete.

Införda våra dispositions- och kostnadsförslag.

A. MAGNUSSON

Tel. 51279

GÖTEBORG Grundl. 1888.

Fabrik för tillverkning av piporglar enligt under årtionden beprövade, fullt tillförlitliga konstruktioner av mekaniskt pneumatiskt och elektriskt system

Dispositioner till nya och ombyggnader samt förslag till restaureringar uppgöras på begäran och kostnadsfritt.

Elektr. motoranläggningar för bälldrift utföras under garanti för ljudlös gång samt konstant och tillräcklig luftmängd.

Under sin verksamhet har firman utfört c:a 250 nybyggnader, och av hrr Musici därvid erhållit högsta erkännande för förstklassigt utförande o. konstnärlig intonation.

Tryckeri A. B. Fylgia, Stockholm 1930.

9.5.1930